

Сарадња сокола и Трезвењака

Уочи Првог светског рата „Просвета”, српске земљорадничке задруге, соколи и побратими у Босни и Херцеговини умањивали су штетан утицај механа уверивши широке слојеве становништва о потреби писмености. (1) После ослобођења и уједињења 1918. предратна сарадња сокола са трезвењачким покретима је настављена. После Првог светског рата соколи су сматрали да је дуго ратовање, болести, алкохол, никотин, заразне болести, неуредан начин живота, ... потпуно уништио тело и здравље народа. (2) У редовима Савеза трезвене младежи било је 30.000 чланова у свим крајевима Југославије. Основан пре Првог светског рата Савез је васпитавао омладину у духу уздржљивости од алкохолних пића, и других штетних навика. Циљ Савеза био је стварање карактерних, хуманих, моралних и дружељубивих људи. То је могло да се постигне само унутрашњом дисциплином над самим собом и уздржљивошћу. Успешан рад Савеза почео је 1926. када је трезвењачка акција продрла у све покрајине. Обласна седишта Савеза до 1928. била су у Београду, Љубљани, Крагујевцу, Загребу, Сарајеву, Сплиту, Нишу, Новом Саду, Подгорици и Пожаревцу. У Савез је било учлањено преко 400 трезвењачких омладинских организација. На челу Савеза била је Централна Управа у Београду. Председник Савеза био је познати трезвењачки идеолог др. Милан Костић. Савез је био учлањен у Међународни Студентски Савез против алкохола, са седиштем у Вашингтону. (3)

И слет нараштаја Бачке соколске жупе одржан је у Новом Саду 27. и 28. 5. 1923. За време слета није се употребљавао алкохол, већ је био приређен Соколски здрављак. (4) На Трећој главној скупштини ЈСС одржаној 29. октобра 1922. у Загребу закључено је : а) да се мора сваки члан соколског друштва обавезати, да се неће опити, јер је то недостојно човека. б) препоручено је да изостане точење алкохолних пића у соколским друштвеним просторијама. ц) код чисто соколских приредби, предавања, игара итд., које приређује друштво само за своје чланове, несмију се точити алкохолна пића. д) код јавних наступа несмију се продавати алкохолна пића за време јавне вежбе. (5) У чланку „За дисциплину на слетовима” у часопису „Соколски вјесник жупе загребачке” истакнуто је да соколство не захтева потпуно трезвењаштво, али искључује пијанство. На вежбалиштима и на слетиштима није било места алкохолу. Ради остале публике алкохол је требало ограничити на простор за весеље, а на вежбалишту под трибинама требало је дозволити продају хладног малиновца, лимунаде, сладоледа и воћа. Проблем је био у томе што несоколска публика није могла да се одрекне хладног пива. (6)

На VII. Главној скупштини ЈСС у Ђакову одржаној 14. марта 1926. Старешинство савеза је у вези антиалкохолног покрета одлучило : 1. Соколској деци је обавезатно и стално забрањено уживање алкохолних пића и пушење. 2. Соколском нараштају, који долази од деце, па је веч као такав апстинентан, као и оном нараштају, који наново ступа у соколски круг, обавезатно и стално је забрањено уживање алкохола и пушење. 3. За онај нараштај, који није дошао апстинентан од деце, али који је ступио у соколске редове пре дана ступања апстинентских одредаба на снагу, вреде сви досадашњи закључци. 4. Соколским друштвима се налаже, да морају увести за децу и нараштај следеће гране : пешачке излете, путовања, лакоатлетске вежбе,

пливање, летовања, таборење, планинарство, клизање, скијање, родлање, уопште вежбање на свежем ваздуху под ведрим небом. 5. Друштва не смију примати у своје редове људе, као чланове људе, који нису морално непорочни. 6. Друштво мора казнити сваког члана, који је у пијаном стању починио какво недостојно дело, не гледајући код тога на то, да ли је у часу чина носио значку или одору. 7. Не изврши ли друштво у том погледу своје дужности, имаде жупа захтевати од друштва да се такав члан, који се огрешо, казни. 8. Соколске приредбе, које су спојене са вежбачким академијама или јавним вежбама, не смију да потрају дуље од 12 часова у ноћи. 9. Соколска деца и нараштај смелију бити на оваковим приредбама само до 9. часова увече и то само у пратњи својих родитеља или узгајатеља. 10. За време јавне вежбе не смије се точити никаквих алкохолних пића. 11. Друштва имаду у точионама извесити потребне натписе, да се посетници упознају са овим одредбама. 12. Свако друштво имаде сваке године барем једном приреди протиалкохолно и протиникотинско јавно предавање. 13. Жупе и друштва у сврху протиалкохолне и протиникотинске пропаганде имаду именовати референта за апстиненцију, који је члан лекарскога одељења и његов заступник у предњачком збору. 14. У све нацрте предњачких течајева и школа имаде се уврстити предмет о апстиненцији, протуалкохолном и протуникотинском покрету. (7)

У чланку „Протуалкохолни покрет у Соколству” у часопису „Соколски вјесник жупе загребачке” истакнуто је да су одлуке ступиле на снагу 1.октобра 1926. и констатовано је да одредбе имају нарочиту вредности за друштва у севернијим крајевима Југославије, где се у том погледу највише грешило. У јужним крајевима противалкохолни покрет је дотле био довољно раширен. У соколским друштвима су требали оснивати апстинентске секције. (8) Соколско друштво Загреб I прославило је 1.12.1926. у дворани друштва Дан Уједињења као Савезни Дан. Председник нараштајског одсека Душан Богуновић предавао је : „Соколски нараштај народна и државна будућност”. Истакао је да се из одгајања омладине мора уклонити све што смета одгоју у првом реду алкохол. (9) На соколским плакатима била је парола Трезвеност је понос мој. Соколско друштво Вршац је 31. јануара 1926. одржало јавно село са предавањем др. Илије Николајевића „Штетно деловање алкохола” и позоришним комадом „Издајем стан под кирију”. Сви наступи друштва приређивани су без алохола. Соколи у Вршцу водили су више практичну а мање теоретску борбу против алкохола. (10) Нараштајски одсек Соколског друштва Загреб I приредио је 14.11.1926. предавање о алкохолу. Свако соколско друштво је по наређењу Савеза одржало предавање против алкохолизма. Предавао је др. Риезнер-Расухин уз филм о теми : Пиће и способност човека. (11)

Савез Сокола донео је Правилник за трезвењачке одсеке у коме је истакнуто : „Циљ је отсеку трезвености, да окупи и организује све чланове свога друштва те да борбом против пијења алкохолних пића утиче на сву околину како би народ спасли од алкохола и тако пошли успешно путем великих соколских замисли до правога и коначнога препорода народног. Чланови отсека трезвености могу постати само чланови соколских друштава и чета. Иступом или искључењем члана друштва (односно чете) престаје чланство у отсеку трезвености, али се не разрешава добровољно примљена обавеза за уздржавање од пића за одређено време.” Чланови отсека потписивали су завет, у коме су давали соколску часну реч, да неће пити ни

окушати алкохолних пића, сем у случају лекарских прописа или верског обреда за 3, 6 или 12 месеци.(12)

Савез Сокола уско је сарађивао са Савезом трезвене младежи. Централни орган Савеза Сокола „Соколски гласник” пренео је од Југословенског савеза Трезвености апел : „За већу потрошњу грозђа и воћа” у коме се залагало за коришћење грозђа и воћа за употребу у исхрани уместо за претварање у алкохолна пића. Истицало се да је пажња државе била посвећена оним крајевима који су живели од виноградарства и воћарства. Површина засађена виновом лозом износила је 176-180.000 хектара, а воћних стабала било је око 7-8 милиона. Виногради су давали 7-8 милиона квинтала грозђа а принос воћа ценио се на 10-12 квинтала. Највећи део грозђа и воћа претварао се у алкохолна пића (вино и ракија). Готово све мере за помоћ виноградарима државе усмеравана је ка алкохолним производима. Покушавано је на све могуће начине ојачати домаћу потрошњу вина. Један од нових путева био је потрошња свежег грозђа и воћа и безалкохолна прерада. Тим путем ишле су напредне државе у Европи. Потрошачка публика напредних земаља Европе примила је те производе са симпатијом. Увиђајући то почели су виноградарски и воћари у многим земљама Европе Швајцарској, Немачкој, Италији, Француској, а понеки у Југославији, да прелазе на безалкохолну прераду грозђа и воћа. У Немачкој је радило око 160 станица за безалкохолну прераду грозђа и воћа, неке са капацитетом од преко 200.000 литара годишње. Укупна производња била је око 20 милиона литара. У Француској и Италији многи су правили згуснути сок од грозђа и воћа. На сличан начин производио се пекмез од грозђа. Начини прераде грозђа и воћа захтевали су спремност, и на почетку су били трошкови око нових уређаја и апарата. На примеру Швајцарске и Немачке показало се да се инвестиције исплаћују. И у Југославији су многи полагано прелазили на безалкохолну прераду, али због недостатка капитала потребног за веће инвестиције и тешких економских прилика прерада није имала нарочитог значаја и полако се развијала. Југославија је извезла 6.600 вагона грозђа и воћа и воћних производа. Али је потрошња у земљи у то време још увек била мала. Велики део јавности сматрао је грозђе и воће дечјом посланицом, и слабо га је куповао. Виноградарски нису били довољно упућени о вредности свежег и сушеног грозђа и воћа, и о начинима паковања, сушења и транспорта. И ту је већ било нешто учињено, али мало. Било је потребно да се појача рад пољопривредних школа и организација, задругарства, народне просвете, штампе и трезвењачког покрета. У апелу се истицало : **„Потписане организације одлучиле су да свим погодним средствима и начинима развијају пропаганду за наше грозђе и воће.** Та пропаганда вршиће се у првом реду приређивањем предавања о здравственој користи грозђа и воћа у школама и народу, приређивањем узорних изложби грозђа и воћа, предузимањем осталих пригодних мера, да се за наше грозђе и воће створи што шири круг потрошача у нашој земљи и свест о важности воћа за дневну исхрану продре у најшире слојеве народа. **Увођењем воћа за редовне оброке у војску, болнице и васпитне установе сматраће се једним од најважнијих циљева ове акције.** Исто тако ће ова акција ићи за тим да се свежем грозђу и воћу, као и њиховим безалкохолним прерађевинама, осигурају највеће олакшице у погледу превоза, продаје и трговине у самој земљи, као и у погледу извоза у иностранство. Упућујући овај апел читавај нашој родољубивој јавности, очекујемо, да ће нас у овој акцији

потпомоћи нарочито лечници, свећеници и учитељи, виноградарски и све виноградарске организације, којима је стало да наше виноградарство и воћарство реорганизовано на савременој основи, опет процвета на корист крајева који живе од те производње и на корист целокупне наше привреде и народног здравља. Београд-Загреб-Љубљана-Сплит Сарајево, октобра 1932.” Апел су потписали : Југословенски савез Трезвености (Загреб), Савез трезвене младежи (Београд), Протиалкохолна звезда „Света војска” (Љубљана), Клуб југословенских лијечника (Загреб), Главни савез српских земљорадничких задруга (Београд), Средишњи савез хрватских сељачких задруга (Загреб), Кметијска дружба (Љубљана), Задружна звезда (Загреб), Задружна звезда (Љубљана), Звезда словенских задруг (Љубљана), Задружна матица (Сплит), Хрватско господарско друштво (Загреб), Српско пољопривредно друштво (Београд), Главни савез српских земљорадничких задруга - филијала Загреб, Савез српских земљорадничких задруга (Сарајево) и Сађарско ин вртнарско друштво (Љубљана). (13) Соколска жупа Сарајево приредила је 1934. слет на Видовдан, поводом 25-годишњице постојања, и као спомен двадесетогодишњице историјског Видовдана 1914. Слетски одбор забранио је употребу алкохола на слету. (14)

Просветни одбор ССКЈ издао је у Новом Саду брошуру од 31 странице као градиво за недељу трезвености и послао свим соколским друштвима и четам. У брошури су биле упуте соколским јединицама како да што успешније изврше недељу трезвености : Распис СПО; Мисли о Соколству и алкохолу; Соколи и борба против алкохолизма; Говор пред врстом; Шта нас стаје алкохол; Изреке о алкохолу и три песме прикладне за декламовање. На крају брошуре била је додата литература. Брошуру је уредио брат Веља Поповић. (15)

Приликом оснивања сеоских соколских чета у жупи Мостар прво су оснивани трезвењачки одсеци. Хтели су да наставе традицију чета сеоских побратима, који су по свом раду били стварни почаци соколског буђења и организовања села. Такође су сматрали да је трезвеност главни предуслов сваког конструктивног рада. Трезвењачки одсек вршио је трезвењачку пропаганду, одржавао трезвењачке састанке, држао предавања, растурао трезвењачке летке, брошуре и слике, приређивао трезвењачке изложбе воћа и безалкохолних пића, ширио идеју безалкохолне прераде грозња и осталог воћа, одржавао течајеве за прављење пекмеца, ушећереног воћа, безалкохолних пића, конзервирања и сушења воћа, Главни задатак одсека био је окупљање нових трезвењака који су требали да потпишу *трезвењачки завет*. Водио је списак заветованих и строгу контролу о одржавању завета. Кроз све четне приредбе и програме вршена је интензивна трезвењачка пропаганда (позоришни комади, рецитације, приче, ...). (16) У великој дворани Радничке коморе одржан је сабор трезвености. Југословенска велика ложа трезвености свечано је обележила 30 година свог рада. На сабору је поднесен извештај о успесима организације на ширењу трезвености у народу. На сабор су позвана и сва соколска друштва из Београда, Земуна и Панчева. У име сокола говорио је делегат Жупе Београд, брат Д. Вишњић. Соколска недеља трезвености требала је да почне свечаном академијом, али је због техничких разлога одгођено за следећи месец. (17) Просветни одбор Соколске жупе Београд је уз учешће свих београдских соколских друштава, за време “недеље трезвености” одржао академију трезвености.(18)

Соколска жупа Нови Сад одржала је своју прву васпитну школу за предводнике мушког нараштаја са таборовањем на летњем вежбалишту Соколског друштва Суботица „Соколовац” поред обале Палићког језера од 16.7.1938. до 5.8.1938. Старешина Соколског друштва Б. Топола Коста Лавирац предавао је између осталог о трезвености и алкохолу. (19) Соколска жупа Нови Сад одржала је II течај жупске васпитне школе за предводнике мушког нараштаја са таборовањем на Палићу. Судија окружног суда Тома Христић предавао је трезвеност, алкохол и апстиненцију уопште. (20) Соколско друштво Скопље приредило је 2 априла 1939. „Свечану прославу трезвености и штедње”. У току „Недеље трезвености и штедње” одржано је 10 предавања за чланове, нараштај и децу. У извођењу прославе учествовале су секције друштва Скопље : музичка, трезвењачка, луткарска, позоришна и техничка. Било је 100 чланова и око 500 нараштаја идеце. Музичка секција извела је химну трезвености и Молитву трезвености. Сестра Ана Димитријевић свирала је на клавиру, а на виолини брат Сава Дреновац. Луткарски одсек је преко Киће Соколића одржао предавање и извео бајку у три чина Принцезу Шкољкицу. Позоришна секција учествовала је преко својих чланова у извођењу мелорецитације „Молитва трезвености” и рецитацији „О штедњи”. Технички рад био је приказан ритмичко-симболичном вежбом „Соколићи трезвењаци” и пригодном тачком мушке деце „Разговор пред врстом”. (21)

Соколи у Борову одржали су 30. априла 1939. смотру својих припадника. Пред свим боровским соколима и делегатима сокола Вуковара и чета Борово Село, Опатовац и Петровци смотру је отворио старешина друштва Тома Максимовић. Делегатима жупе Осијек придружили су се чланови сокола из Борова Ходовски и Граљаш, па су отишли у Ловас. У пространом соколском дому затекли су у читаоници заменика старешине и неколико чланова, док се у главној сали одржавала игранка. Сеоска омладина играла је народна кола у живописним народним ношњама. Алкохол се у сали није пио, и зато је владао ред и мир. У читаоници су чланови чете истакли с поносом да су уза све раније нападе остали верни соколској идеји. (22)

Соколско друштво Београд II обратило се Савезу трезвене младежи за пропагандни материјал за борбу против алкохола. Савез им је изашао у сусрет. Соколско друштво Београд II известило је Савез да је од 10 до 17.11.1940. приредило недељу трезвености када је свим вежбачима пред врстом одржан говор против алкохолизма. Одржана је 17. 10. 1940. посебна седница нараштајског одсека посвећена трезвености. На седници је просветар Влад. Митић говорио о значају борбе за трезвеност и потребе узајамне сарадње сокола и трезвењака. Лекар др. Тока Богосављевић одржао је предавање о утицају алкохола на људски организам. Нараштајац Симон Рацковић читао је свој рад „Демон алкохол”. У Гласнику С.Т.М. бр. 3/4 од 1940. истакли су да су писали о тој акцији као примеру за углед. Наставили су : „Савез Трезвене младежи ће увек изаћи радо у сусрет сваком соколском друштву, како у погледу слања пропагандног материјала тако и у погледу предавача када им то буде потребно.” Чланак је пренет у гласнику Соколске жупе Београд „Око соколово”. (23) У Чланови сокола улазили су у трезвењачка друштва под геслом „Ко ће ако неће Соколи!”. (24) Др. Пера Илић се родио у Чачку 20 новембра 1881. Школовање је продужио у Русији : богословију и медицински факултет у Москви. Као војни лекар учествовао је у ратовима и преминуо је у чину резервног санитетског потпуковника. Једно време био је управник Крагујевачке а касније

Опште државне болнице у Београду. Пензионисан је 1937. као управник Државне болнице за душевне болести у Ковину. Као пензионер се посветио раду на трезвености, соколском раду и раду у Удружењу Албанске споменице и Хришћанској заједници младих људи. Сахрањен је 28 фебруара 1941. уз војничке почасте на Београдском новом гробљу. На сахрани говорили су : у име удружења Албанске споменице Јеротије Новитовић, директор гимназије у пензији, у име болничких лекара говорио је др. Милан Петровић, председник Српског лекарског удружења, ... у име покрета трезвености Владислав Павловић. У име Сокола (Савеза, Жупе и Соколског друштва Београд X) говорио је др. Милић Р. Мајсторовић. У свом говору истакао је : „ ... У нашој соколани и ван ње брат Пера Илић је обраћао нарочиту пажњу на здравље омладине, на борбу против алкохолизма, венерије и туберкулозе... да је брат Пера Илић, у многоне утицао на омладину нашег друштва да иде путем трезвености и моралне чистоте и да презире блатњаве каљуге неморала и алкохолизма. Његова реч је ту била неумитна и страшна. Он је херојски водио борбу против тих друштвених мана.”(25) После ратова, још неко време је остао у војној служби, па је као резервни мајор напустио војну службу. Био је шеф одељења, а затим управник болнице у Крагујевцу, па у Београду. Премештен је 1931. за Банску управу у Цетиње, Био је 1934. управник болнице у Ковину, а 1937. је у пензији. Од тада је живео у Београду.

Био је оснивач Соколског друштва Београд X и све до смрти члан Управе друштва. Био је члан управе соколске жупе Београд, кооптиран је у Савезни просветни одбор као прочелник за трезвеност. Његово најмилије друштво били су трезвењаци, где је радио на етичком препороду народа. Био је одликован Албанском споменицом, крстом милосрђа, орден Црвеног крста, сребрна и златна медаља за ревносну службу, Бели Орао V степена, у св. Сава V и III степена, и Југословенска круна III реда. Умро је за време предавања соколима војницима у Горњем граду. На сахрани је била маса народа, пријатељи, поштоваоци и соколи. (26) У часопису „Око Соколово” објављен је чланак др. Пере Илића „Алкохол и народни обичаји”. За њега употреба алкохола је била несвесно вршење хроничног самоубиства појединаца и целог народа. У чланку је описао употребу алкохола при народним обичајима у његовом Космајском крају. (27) Соколска недеља трезвености одржана је од 1 до 28 фебруара 1941. у свим просторијама Савеза Сокола у Београду. Соколско друштво Београд Матица одржало је недељу трезвености у новембру 1940. (28)

Уочи Првог светског рата „Просвета”, српске земљорадничке задруге, соколи и побратими у Босни и Херцеговини умањивали су штетан утицај механа уверивши широке слојеве становништва о потреби писмености. После Првог светског рата Соколи су наставили своју више практичну а мање теоретску борбу против алкохола, као и сарадњу са трезвењачким покретом. На соколским скупштинама донете су мере за сузбијање алкохола. Соколска штампа извештавала је сарадњи са Савезом трезвене младежи и о соколским напорима у борби против алкохолизма. Истичала је пример др. Пере Илића који је деловао истовремено као соко и као трезвењак.

Саша Недељковић
члан Научног друштва за историју здравствене културе Србије

Напомене :

1. Милан Карановић, Сарајево, „Просвећивање народа ”, Уредио Војислав Гаћиновић, „Календар-Алманах Просвета 1925. издало друштво Просвета, Штампарија „Обод” Сарајево, стр. 194;
2. Д.М. Богуновић, „Шта хоћемо?”, „Соколски вјесник жупе загребачке”, Загреб, јануар-фебруар 1922, бр. 1-2, стр. 3;
3. Професор Даринка Митриновић, „Наша Омладина”, „Јубиларни зборник живота и рада Срба, Хрвата и Словенаца 1.ХП. 1918-1928”, II део, издање матице живих и мртвих СХС, Београд, 1929, стр. 687;
4. „Соколски Гласник”, Загреб, 15 октобра 1923, IX-X, стр. 314, 315;
5. Др. Рико Фукс, „Дест година Југословенског Соколског Савеза”, Уредио Стане Видмар, „Југословенски Соколски календар” 1930, XI. Годиште, Љубљана, 1929, стр. 68;
6. Фердо Десату, „За дисциплину на слетовима”, „Соколски вјесник жупе загребачке”, Загреб, јуни 1924, бр. 6, стр.148;
7. Др. Рико Фукс, „Дест година Југословенског Соколског Савеза”, Уредио Стане Видмар, „Југословенски Соколски календар” 1930, XI. Годиште, Љубљана, 1929, стр. 74, 75;
8. „Протуалкохолни покрет у Соколству”, „Соколски вјесник жупе загребачке”, Загреб, октобар-новембар 1926, бр. 10 и 11, стр. 218, 219;
9. „Вјести Соколског друштва I”, „Соколски вјесник жупе загребачке”, Загреб, Децембар 1926, бр. 12, стр. 236;
10. А.Т. „Соколско друштво у Вршцу”, „Соколски Гласник”, у Љубљани, 15. јунија 1926, бр. 10-11, стр. 123, 124;
11. Предавање против алкохола, „Соколски вјесник жупе загребачке”, Загреб, 1926, бр. 12, стр. 235;
12. „Правилник отсека трезвености”, „Организација Савеза Сокола Краљевине Југославије”, Љубљана, 1930, стр. 140;
13. „За већу потрошњу грожђа и воћа”, „Соколски гласник“, Љубљана, 3 новембра 1932, бр. 44, стр. 3;
14. „Видовдански слет у Сарајеву 1934, Споменица II део”, стр. 45, 51, 54, 58;
15. „Соколска недеља трезвености”, „Соколска Просвета”, весник Просветног одбора ССКЈ, Нови Сад, 9 новембар 1934, бр. 9, стр. 391;
16. Др. Миле Докић, просвјетар жупе Мостар, „Соколство и живот”, „Пут соколства у село”, Мостар, 1935, стр. 42;
17. „Вести”, „Око Соколово“, Београд, 1 новембар 1937, бр. 10, стр. 243;
18. Драгољуб Вишњић, „Трезвеност Где је утеха?”, „Око Соколово” Београд, 4 фебруар 1938, бр. 2, стр. 26;
19. Коста Лавирац, „Нараштајска школа Соколске жупе Нови Сад”, „Соколски Гласник”, Београд, 6 септембар 1938, бр. 32, стр. 4, 5;
20. „Васпитна школа Соколске жупе Нови Сад на Палићу”, „Соколски Гласник”, Љубљана, 13 септембра 1935, бр. 34, стр. 4;
21. Соколско друштво Скопље-Матица, „Споменица о прослави 30годишњице и извештај о раду у 1939 год. ”, Скопље, 1940, стр.58, 59, 64;

22. „Соколска смотра у Борову”, „Братство”, Осијек, 20. маја 1939, бр. 6, стр. 96-98;
23. „Пример за углед”, „Око соколово”, Београд, 1 марта 1941, бр. 2 и 3, стр. 32;
24. Јован Удицки, „Сто соколских беседица”, Београд 1940, стр. 234;
25. Мил.Р. Мајсторовић, „Говор на погребу Д-р Пери Илићу”, „Око Соколово”, Београд, 1 марта 1941, бр. 2 и 3, стр. 26, 27;
26. М.Г.С., „Д-р Пера Илић”, „Око Соколово”, Београд, 1 марта 1941, бр. 2 и 3, стр.25, 26;
27. Др Пера П. Илић, „Око Соколово” Београд, 1 марта 1941, бр. 2 и 3, стр.20, 21;
28. „Соколске вести”, „Око Соколово” Београд, 4 фебруар 1941, бр.1;